

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЪУРАУ КОМИТЕТ

Ветеранланы социальный жумушларын тамамлауну эм жууаплы борчха санагъандыла

КЪМР-ни Башчысы Юрий Кокос орта кюн Уллу Ата журт урушда Хорламны 70-жыллыгын белгилеу жаны бла къурау комитетни жыйылуун бардырганды. Анга Правительствону Председатели Мусукланы Алий, Парламентни спикери Татьяна Егорова, федеральный инспектор Владимир Канунников къатышхандыла.

Аны ача, Юрий Александрович Уллу Хорламны юбилейине хазырлануу, аны бийик даражада бардыруу артыкъда магъаналы болгъанын чертгенди. «Ветеранларыбызны келлерин кетюрюрге, бу байрамны бийик даражада бардырууга борчлубуз», - дегенди.

Юбилейге хазырлануу эки кесекке юлешингенди. Биринчиси – культура ишледиле. «Алай бютунда къыйматлы уа экинчиси – ветеранларыбызны социальный жумушларын тамамлау. Культура программаны бийик даражада толтурлугъубузга ишекликим жокъду, ол жаны бла сынаубуз уллуду. Быллай

байрамларыбыз а жаш адамларыбызны патриот ниетде юйретир ючюн керекдиле», - дегенди ол.

Уллу Хорламны 70-жыллыгыны культура программасы бла профилли министр Мухадин Кумахов шагъырей этгенди. Аны айтханына кере, байрамны бардыруу жаны бла республикалы план барды, районла да кеслерини программаларын жарашдыргандыла.

Баш магъана уа Уллу Ата журт урушда ёлгенлеге салынган эсгертмелени тапландырууга бериледи. Министр билдиргенича, бюгюнлюкде республикада 238 эсгертме барды. Аланы болумлары тинтилип, хар бирини

да паспорту хазырланыллыкды.

РФ-ни Президентини Указына тийишлиликде уа «Ёмюрлюк от» мемориалла чырмаусуз ишлерге керекдиле. КЪМР-де аллай 39 эсгертме барды, аладан 34-сю дайым да ишлейдиле, къалгъанлары уа байрам кюнледе жандырыладыла.

Республиканы жамауатыны тилеги бла къарындашла Кубати эм Кабард Кардановлагъа эсгертме ишлерге белгиленеди. Андан сора да, Къашхатау ючюн сермешледе жоулган совет аскерчилени хурметлерине эсгертме да салынырыкъды. Мухадин Лялюшевич излеу-патриот отрядла уа белгисиз асыраулары, къарындаш къабырлары ачыкълау, алада асыралгъанлары атларын тохташдыруу жаны бла уллу иш тамамлагъанларын да чертгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жазылуу - 2015

Юлгю алырча затла асламдыла

Мен биринчи номерли республикалы больницада ишлейме. Врач-невропатологма. Усталыгъымы дайым ёсдюрюк туургуа итинеме.

Андан тышында, ёз тилибизде басмаланган газетни дайым окуймы. Аны бетлеринде иги специалистлени, ахшы адамланы юслеринден кеп жазылады. Бизни тёлю аладан юлгю алырча тийишлиди. Алагъа тенг, урунууда, илмуда да алчыла болургъа керекбиз.

Мындан арысында да газетибиз барыбызга да ушакъ негер болуп, къууандырып, хайыр келтирип турсун. Редакцияда урунганла ол борчларын толтурлукуларына ишексизме.

АТАККУЛАНЫ Фатимат.
Нальчик шахар.

«Заманны» - хар таулу юйюрге! Хурметли окуучула!

«Заман» тарыхыбызны ачыкъларга, культурабызны айнытырга, тилибизни, адет-тёрелерибизни сакъларга кюн сайын юрешеди. Дагыда жаш тёлюню ахшы юлгюледе юйретиюню, ол адепли, окуулу, хунерли болуп ёсюню баш борчуна санайды, дайым къайгысын кереди.

Алайды да, жазылыгыз, алыгыз, окуугуз ана тилибизде чыкъган газетни. Анда басмаланган материалла бла сыйбйлеригизни, туудукаларыгызны шагъырей этигиз. Ийнаныгыз, ол хар таулу юйюрге жангыз да игилик келтирликди.

«Заман» газетни редколлегиясы.

Бизни индексбиз - 51532

Селектор кенгеш

Къабарты-Малкъар - алчы беш регионну тизмесинде биринчи

КЪМР-ни Башчысы Юрий Кокос Россейни Правительствосуну Председателини орунбасары Дмитрий Козак бардырун Битеуроссей кенгешге къатышханды. Анда гражданданы ююла тургъан юйледен кетюрюю эмда кеп фатарлы юйледе жашагъанла барысы да хайырланган ырысыгъа тынгылы ремонт этиу жаны бла регион программаланы толтуруу не халда болгъанына къаралганды.

РФ-ни вице-премьери оюлурга къоркъуулу юйледе жашагъанланы аладан кетюрюю магъаналы социальный-экономика борч болгъанын эмда аны толтурмай къоймазга жарамазлыгын чертип айтханды. Дмитрий Козак программаны болжалдан алгъа толтуруу баргъан субьектлени санап чыкъганды. Беш регионну тизмесинде Къабарты-Малкъар биринчиди.

КЪМР-ни Къурулуш эмда жашау журтла-коммунальный мюлк министерствосунда болган шартлагъа кере, республикада граждандла-

ны къоркъуулу юйледен кетюрююню программасыны биринчи кесегине кере, 44 эски эм ююла тургъан юйден 62-си хайырланылурга берилгенди. Программаны экинчи кесегинде (2014-2015 жыллада) белгиленген ишлеге 391,6 миллион сом къоратырга эмда 825 адамны тынгылы юйлеге кетюрюрге белгиленеди.

КЪМР-ни Башчысыны
бла Правительствосуну
пресс-службасы.

М.Р. Дышекованы Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъалауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Къабарты-Малкъар Республиканы къырал власть органларында кеп жылланы ахшы ишлегени ючюн **Дышекова Мадина Русланованы** – Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны бла Правительствосуну Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентинде бла сюд органларында келечисин – Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларга.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Ю. КОКОВ**
Нальчик ш., 2014 жылда 25-чи ноябрьде, №243-УГ

Х.К. Бештоковха «Къабарты-Малкъар Республиканы халкъ поэти» деген ат атауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Миллет литератураны айнытыуга уллу къыйын салганы ючюн **Бештоков Хабас Карневичге** – поэтке, «Къабарты-Малкъар Республиканы Миллет музейи» къырал казна культура учрежденияны литература бёлюмюню таматасына – «Къабарты-Малкъар Республиканы халкъ поэти» деген ат атарга.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Ю. КОКОВ**
Нальчик шахар, 2014 жылда 26-чы ноябрьде, 244-РГ

Р.М. Жанимовну Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасыны члени болурун къабыл кетюрюню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

«Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законна тийишлиликде бегим этеме:

1. Жамауат къулулукчу Р.М. Жанимовну Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасыны члени болурун къабыл кетюрюрге.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарт-Малкъар Республиканы Башчысы **Ю. КОКОВ**
Нальчик шахар, 2014 жылда 26-чы ноябрьде, №245-РГ

Ветеранланы социальный жумушларын тамамлау эм жууаплы борчха санагандыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Владимир Канунников а, сёзге кошоула, эсгертмеле не халда болгъанларын билдирге сыйгенди. Мухадин Кумахов, районлада болуп, аланы болумлары бла кеси шагъырейленнгенин айтханды. «Аланы асламы тапдыла, артык улуу болмагъан жангыртуу ишле керекдиле ансы», - дегенди. Юрий Коков министрге, тынчайып кьалмай, эсгертмелени барысын да жаныгъан тинтип чыгъарга буюрганды.

Байрамга хазырлануу жумушлары арасында ветеранланы социальный жумушларын тамамлау эм энци магъана бериледи. Урунуу, иш бла жалчытуу эм социальный кьоруулау жаны бла министр Тюбейланы Албертни айтханына кере, фронтлада урушхан 436 ветеран кьалганды республикада. Дагъыда сермешеледиген аскерчилени 55 юй бийчеси, акылбалык болмагъан заманларында концлагерьледе турган 65 адам эмда жети мингден аслам тылын ветераны бардыла. Аланы социальный жаны бла кереклери кюн сайын тинтилгенлей турадыла.

Юрий Коков ненча ветеранлы жашау болумун игилендирге кереклисин билдирге сыйгенди. Анга жууапны кьорулуш эм жашау журт-коммунальный миюк министрли орунбасары Борис Балагов бергенди. Ол келтирген шартлагъа кере,

алай ветеранла 35-диге. Аладан 29-суна сертификатла берилгендиле. Ахчаларын мартда аллыклары белгиленеди. Кьалгъанларына мекамла алырга ахча жетишмейди - алты миллион, дегенди Балагов.

Республиканы оюучусу бу программаны толтурмай кьоярга эркин тьойлюбуз, деп чертгенди. «Ахча заманында бериллигин шарт айтталыкмысыз? Сакълап турурга жарамайды. Бу жумуш бек магъаналыды. Министр кеси Москвага барып, жууаплы ведомстволада болуп, ахчаны алгынчы анда турурга керекди. Бу иште ат башындан кьарарга жарамайды», - дегенди.

КьМР-ни саулуук сакълау министр Ирма Шетова уа ветеранланы саулууклары тинтиу, дарманла бла жалчытуу не халда болгъанларын билдиргенди. Аны айтханына кере, ала барысы да диспансеризациядан этгендиле. Жыйлыуда белгили болгъаныча, алгын льготалы дарманла бла жалчытууда чырмаула бла байламлы ветеранланы асламы аланы орунларына ахча алырга сыйгендиле. Шендо льготалы дарманла 121 адамга бериледи.

«Алай бюгон дарманла бла жалчытууда чырмаула жокъдула. Ветеранла бу льготаны кьайтарырга сюедиле», - дегенди Урушну, урунуу эмда Сауутланган кючлени ветеранларыны ре-

спубликалы советини таматасы Мухамед Шихабахов. Юрий Коков, соруу этип, ветеранлагъа бу жаны бла болушурга буюрганды.

Кенгешде билим беруу, илму эмда жаш тьолую ишлери жаны бла министрли кьуулуугун толтурган Джульетта Устова, Нальчик шахарны администрациясыны таматасыны орунбасары Анатолий Тонконог да селешгендиле.

Докладлагъа тынгылагъандан сора Юрий Коков Правительствону келечилерин, министрли орунбасарларын да ветеранлагъа шефлик этерге чакъырганды. «Жар бирибизге да жетишер адам жетерикди да, аланы кесибизни кьарауубузга алайык», - деп, алай предложение этгенди. Татьяна Егорова уа бу иште депутатла да сыйоп кьатышырыкларынын белгилгенди.

Ахырында Мусукланы Алир республиканы башчысыны Указына тийишлиликде «Элбрус» пансионатда ветеранлагъа социальный - реабилитация ара кьуралгъанын билдиргенди. Биююнлюкде араны проект-смета документлери хазырлана турадыла. Учреждение келир жыл майда ишлеп башларыкды.

Жыйлыуда башхала да селешгендиле. Ол тийишли эсгертүүлени кьабыл этиу бла бошалганды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Презентация

Кьабарты-Малкьарда 99.0 FM радио ызда «Мир» канал ишлеп башлагъанды. Тонене уа КьМР-ни Правительствону юйюнде аны презентациясы болганды.

Правительствону Председатели Мусукланы Алир эмда «Мир» телерадиокомпанияны радиосуну директору Дмитрий Кувшинчиков, журналистле бла тьобешип, бу ишни магъаналылыгыны юсюнден айтхандыла.

Мусукланы Алир, «Мир» телерадиокомпания бююнлюкде артыкыда керекли, даражалы ишни толтургъанын СНГ-ны кьыраллары араларында культура эмда социальный байламлыкыны кьураууга улуу кьошумчулуук этгенин чертип айтханды.

Премьер-министр бююнлюкде бу радиону беруулери

«Мир» радио Нальчикге да жетгенди

Россейни 47 шахарында бардырылганын билдиргенди. Анга тынгылагъанланы саны 30 миллиондан асламды. Музыка бла бирге уа жангылыкыла, тюрлю-тюрлю беруиле да бардыла.

Радио асламлы информация органаны арасында барысындан да терк ишлейди, ол информацияны тынгылачулагъа башхаладан алгъа жетдиреди. «Мир» республикада жашагъанланы юйлериинде, жолда, иште да иги негери болур деп ышанама, - деп кьошханды Мусукланы Алир.

Дмитрий Кувшинчиков, биринчиден, республиканы оюучуларына радиоканалга тухчулуук этгенлерюкючюну ыразылыгын айтханды. Ол «Мир» социальный магъаналы болгъанын чертгенди. «Биз кьыралыбыз, Кьабарты-Малкьарда кьалай жашагъанларын билдиргенлей турлукубуз», - дегенди.

Радио тамамлагъан со-

циальный проектлени юслеринден айтханда уа, ала тамата тьолую, сабийлени кьоруулау, кьыйын жашау болумга тьошгенлеге болушукъга бурулупдула. «Биз ишлеген шахарланы юслеринден да беруиле этиучюбуз. Жууук заманда уа «Мирде» Нальчикни юсюнден айтырыкбыз», - дегенди ол.

Андан сора да, «Жди меня» акция да бардырылады. Аны болушугуу бла беш жюздөн аслам адамнын табарга онг кьыйыганды. «Жандаурлукуну азбукасы» деген акция уа кьыйын жашау болумга тьошгенлеге болушукъга аталыпды.

Дмитрий Кувшинчикову айтханына кере, тийишли техника келтирилгенден сора уа Нальчикде жангылыкъланы студиясы ачылыкды. Ал кезиуде жангы хабарла кюннеге юч кер берилликдиде.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.

Кьууанчылы жыйылыу

Аналаны багъалары чыгъарылганды

Ананы халкъла аралы кьууанчылы жыйылыу болганды: КьМР-ни Башчысы Юрий Коков беш эм андан да кеп сабийлери болгъан 43 тиширруга «Ана махтаулукуну» майдалын бергенди.

Кьууанчылы жыйылыу ача, Юрий Александрович ноябрьни ахыргы ыйых кюнунде алапат байрамдан бири белгиленнгенин чертгенди - Ананы кюно. «Сиз сабийлеригизге кьарап, жорек жылыуугузну, битеу жашауугузну, заманыгызыны, кьарууугузну да алага бересиз. Аны бла бирге уа аруу юлго кьергюзтесиз, алага фахмуларын ачыкларга,

тиширруга саулуук, мамырлык тежегенди.

Ызы бла саугалау болганды. Ол кюн республиканы Башчысыны кьолундан «Ана махтаулукуну» майдалын алгъанланы арасында он сабийни анасы Аксена Кажокова да бар эди. Анга дагыда «Газель» машинадан ачыкыла да берилгендиле.

Бу майдалга алты сабийни ата-сы Занкишиланы Солтанни жашы Хаджимурат да тийишли болганды. Залда олтурган тиширруга уа анга улуу ыспас этгенлерин кьарсла уруп билдиргендиле. Бу кьырал сауга дагыда беш сабийли аналагъа - Башийланы Аминатха, Болатланы Фатиматха, Геккиланы Риммагъа, Кьазийланы Фатиматха, Кьурманланы Халиматха, Малкьарланы

айнырга, кеслерине жашауда жер табарга онг кьурайсыз», - дегенди ол.

Юрий Александрович аналкыны бла сабийликни кьоруулау кьыралны баш социальный политикасы болгъанын белгилгенди. Россейде ол жаны бла энци система кьуралганды: алага болушукъга тюрлю-тюрлю программала жарашдырылгандыла, законла кьабыл кьорюлгендиле, пособияла, субсидияла берилдиле, башха магъаналы жумушла толтурладыла.

Кьабарты-Малкьарда уа 2015 жылга дери демография болумун игилендируу жаны бла программа тамамланады. Анда аналагъа социальный жаны бла тухчулуукуу бла бирге аланы кьолайлыкларын игилендирууге, республикада тугъан сабийлени санын кьебейтиуге, саулуук жашаууну ниетлерин жайыууга бурулган жумушла да бардыла.

«Не игилик да юйюрдөн башланады. Аны ючюн сизге тухчулуук мындан ары да этилгенлей турлукуду. Сабийлеригиз не жаны бла да жалчытылып эсер ючюн, кьолубуздан келгенни этерикбиз, - деп, Юрий Александрович залда жыйылган

Фатиматха, Наршауаны Бадинагъа, Сардиняланы Фатимагъа эм башхалага да берилгенди.

Лера Каншоева, Альбина Кармокова эмда Елена Машукова уа аналагъа быллай эс бурулганы ючюн республиканы оюучуларына алгъыш сёзле айтып селешгендиле. «Бизни жарсьюларыбызны анылагъаныгыз ючюн сау болугуз. Кьырал этген тухчулуукуну, бизге кьайгыргъаныгызын сезгенлей турабыз. Сизге, Юрий Александрович, эмда мени сыйген Кьабарты-Малкьарыма уа мамырлык, саулуук, айнуу тежерик эдим», - дегенди Лера Каншоева.

Сауугалаудан сора Юрий Коков тиширүүланы энта бир кере алгышлагъанды. Ахырында ол анала бла ушак этгенди.

Майдал бла бирге уа юйюрте хар балага да онушар минг сом берилген белгилерчады. Он эмда андан да кеп сабийни эсдоргенле уа «Газель» машина кьоллу да бола. 2008 жылдан бери уа Кьабарты-Малкьарда «Ана махтаулукуну» майдалына 185 тиширугуу тийишли болганды.

АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима.

КЪАЙГЫРЫУ

Саулукъларын кючлезгенден сора да, жүрек жылыу табадыла

Элбрус районну Халккы социальный жумушларын жалчытхан комплекси арасында бу жылда ахыр кере абадан адамланы солуулары кыралганды. Араны заведующий Поузия Чофанова айтханга кере, эки ыйыккы ичинде алада 39 адам солугандыла, аланы саулукъларына врачла кырагандыла, керекли процедураланы этгендиде. Солуганлагга кюннге юч кере азык берилгенди, ала телевизорга кырап, эшу эшип, бир бири бла ушак эте, заманларын эригиусоз ёдюргендиде.

Аланы Искусстволаны сабий школуну окуучулары концерт программа кёргозтуп кыуандыргандыла. Хорну жырчылары, жаш солистле бла,

кырагандыларын бютюн жаратама. Кесини заманын тап кыраи билиу, заманында эм тюз ашауу, тюрлю-тюрлю процедураланы этиуно магъанасы уллуду. Жарсыугга, юйде ол низамны тийишлисича туталмайса. Мында ол жаны бла тынчыракъды. Андан сора да, бизни жыл саныбызда бир бири бла сёлешу бек керекди», - дегенди ол.

Николай Краснов горнякланы шахарында жашаганды элли жыл ётгенди. Ол бери Кемеровну тау институтун бошاپ келгенди, экономика жаны бла билим алганды. Мында Николай Иванович биринчи канат жолланы ишлеген грузовой цехде нормировщик болганды, арта да комбинатны

хореография бёлюмюне тепсеучюлери уа хунерлерин кёргозтгендиде, фортепиано бла скрипканы ауазлары эшитиле эди. Алагга тынгылай, кыартланы бетлери жарыганды, ала каракеде кеп жырагандыла, тепсегендиде. Абаданна дагыда районну краеведение музейинде да болгандыла. Анда кёргозтүлген затла - Тырнауазузу комбинатыны эм горнякланы, Улуу Ата журт урушда туугъан жерлерин кыоруулагъан адамланы, шахарны тарыхыны юсюнден айтхан, башха жерледе тюбемеген экспонатла бла материалла - аланы жүреклеринде кыалгандыла.

Тырнауазузу администрациясыны башчысыны орунбасарлары Муаед Азубеков бла Ахматланы Марат эм районну Пенсиячыларыны союзуна башчысы Тёппеланы Шаухал таматала бла тюбешгендиде. Ала кыуру солууну юсюнден угъай, шахарда болгъан проблемаланы юслеринден да сёлешгендиде. Жержерли администрацияны келечилери уа битте соруулагга жууапла бергендиде.

Солугандыларын араларында вольфрам-молибден предприятяда кеп жылланы ичинде ишлеген адамла бар эдиле. Аланы бир-бирлери бла биз ушак этгенбиз. Зинаида Кулеш, Тырнауазузда кырк беш жылы жашаганын айта, комбинат жабылгъынчы анда энергосехде ишлегенин билдиргенди. «Амалым болса, Халккы социальный жумушларын жалчытхан комплекси арада солургга кюрешеме. Мында хар зат да тап кыралыпды, аны ишчилери бизге иги

план-экономика бёлюмюню таматасы, андан ары да «Севкавшахтострой» трестни шахтала ишлеген управлениясыны тамата экономисти болады. Пенсиягга чыкыгъанда уа бир кыуум жылны районну налоговый инспекциясында ишлегенди.

-Хар жыл сайын бери солургга келирге кюрешеме. Манга 87 жыл толганды, затым ауруйду деп тарыкмайма, алай адам саулугуна юсюнден унутмазга керекди. Бек хайрыгга уа иги, таза хауаны санайма. Бу солууну кырагъан арагга, Поузия Чофановна бла бирге аны персоналына, аламант ишлегенлери ююнчю ыспас сёзле айтургга суюме,- деп, ол ыразылыгын билдиргенди.

Тамара Хлебанцова Тырнауазузда 1949 жылдан бери турады. Кеп жылны ичинде ол жангызлай жашайды. Жаш заманында комбинатда секретарь болуп, аны ызындан аа шахар исполкомда ишлегенди. Аны эри - Улуу Ата-журт урушун ветераны, алгынны горняк - ёлгенли отуз жыл ётгенди, аланы юч сабийи кыраланы башха-башха жерлерине чачылгандыла. 86-жыллык пенсиячыгга юй ишле бла социальный ишчиле болушаддыла, онгу болса, ол арада солуйду. Тамара Григорьевна айтханга кере, анда кырагъанла ишлерин тынгылы биледиле. Андан сора да, ол мында, алгын заманланы эсине келтирге, кесини жыл саны болгъан адамла бла сёлеширге суюди.

Анатолий ТЕМИРОВ.

СУРАТДА: Солууну кезимюнде.

Саулай алып айтханда, быйыл эмда келир жыл тозурагъан 350 жашау журтдан 825 адам кёчюрюр мурат барды. Ол жумушлагга деп 391,6 миллион сом бёлюнюрюкдю. Андан 161,1 миллионну башда сагынылгъан фонд эм 230 миллионну уа республиканы бюджетинден тёлерикдиде.

Бизни корр.

Гюлле салыу

Ёмюрледе унутулмазлык акъылманла

Озган орта кюн Нальчикки Культура эм солуу паркында малкяр адабиятны мурдорун салган Мечиланы Кязимни бла кыабарты литератураны классици Бекмурза Пачевни эсгертмелерине гюлле салынгандыла. Эки акъылманла да юбилейлерине аталып бардырылгъан бу магъаналы ишге жазуучула, поэтле бла бирге библиотечачыла, Нальчик шахарны, Черек эм Чегем районланы администрацияларыны, жамауатларыны келечилери, поэзияны сюйгенле да кеп санда кыатышхандыла.

Алайда кыралгъан митингге сёлеше, КЪМР-ни Жазуучуларыны союзуна правленини председатели Хачим Кауфов бу ариу терек бахчада эки закийни да эсгертмелери бир жерде салынганлары бошдан болмагъанын чертип айтханды. Ала кыабарты бла малкяр халкъланы араларында шюлькуну белгисича суюледиле былайда, дегенди. Аланы юбилейлери да бир жылгга тюшгенлерин эсгерттип, республиканы литература календарына дагыда бир байрам кюн кий-ириллин эмда жылгга бир кере былайгга келип, гюлле салынырча, назмула окуулурча этиллигин да билдиргенди.

Илмуланы доктору, профессор Эфендиланы Салих а республиканы атын айтдыргъан постлеге, жазуучулагга да хурмет этиу ахшы тереге айланганына кыуаннганды. «Алгъаракълада Кыулийланы Къайсыны туугъан кюнню белгиленгенди, кеп болмай а Алим Кешоковну 100-жыллыгына жораланган кыуанчылы ишле бардырылгандыла. Бююн Бекмурза Пачевни бла Мечиланы Кязимни хурметлейбиз. Аланы эсгергенибиз ёсюп келген тёлюлеге артыкыда бек керекди», - деп, ол маданиятыбызны байыкъландыргъан бу эки закий адамгга баш ургъанын чертгенди.

Анатолий Емүзов а ол башчылык этген Миллет библиотекада халкъларыбызны

адабият хазналарын сакълау жаны бла уллу иш бардырылгъанын айырып айтханды. «Бекмурза Пачевни бла Мечиланы Кязимни, Алим Кешоковну бла Кыулийланы Къайсыны хурметлерине тюбешуле, болмагъанын чертип айтханды. Аланы китапларын, кез гинжинича, сакъларгга керекбиз», - дегенди.

Созайланы Ахмат былайгга туудукълары бла келе туруучуларын эсгерттип, республиканы литература календарына дагыда бир байрам кюн кий-ириллин эмда жылгга бир кере былайгга келип, гюлле салынырча, назмула окуулурча этиллигин да билдиргенди. Илмуланы доктору, профессор Эфендиланы Салих а республиканы атын айтдыргъан постлеге, жазуучулагга да хурмет этиу ахшы тереге айланганына кыуаннганды. «Алгъаракълада Кыулийланы Къайсыны туугъан кюнню белгиленгенди, кеп болмай а Алим Кешоковну 100-жыллыгына жораланган кыуанчылы ишле бардырылгандыла. Бююн Бекмурза Пачевни бла Мечиланы Кязимни хурметлейбиз. Аланы эсгергенибиз ёсюп келген тёлюлеге артыкыда бек керекди», - деп, ол маданиятыбызны байыкъландыргъан бу эки закий адамгга баш ургъанын чертгенди.

Санкт-Петербурдан келген бир тишируу, паркда ары-бери айлана, эсгертмелени аллында адамла жыйылып тургъанларын кёрюп, алайгга жууукчыллашканды. Сора сёз берилерин тилеп, микрофонну аллында Мечиланы Кязимни «Ариу сёзюне бичакъ кесмез» деген назмуусун айтханды. Жыйылгъанлагга айлангъан: «Былай сёзлени жазгъан постигиз болгъанына ёхтемленирге керексиз», - дегенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алганды.

АЙНЫУНУ АТЛАМЛАРЫ

Эски техника алышынады

Мындан алда Бахсанны терк медицина болушлук станциясына хар не жаны бла да керек боллук оборудование бла жалчылган терт жангы машина берилгенди, - деп билдиредиле районну администрациясыны пресс-службасындан.

Машиналары алыргы район администрацияны башчысы Султан Хашпаков, станцияны тамата врачы Хасан Мамбетов эм башхала да келген эдиле.

Биринчи медицина бөлүмде урунганланы быллай аламант иш

бла алгышлаганды. Районда саулук сакылау сфера мындан арысында айный барлыгына, тынгылы медицина болушлук этилирине ышанганан билдиргенди.

- «Саулук» деген миллет проектти чеклеринде бизге 2006-2007 жыллада алты жангы машина бөлүнгөн эди. Ол да иги себеплик этгенди. Бу жол а республиканы Башчысы Юрий Коквану эм КЪМР-ни саулук сакылау министри Ирма Шетованы хайырлары бла берилгенди. Аны ючюн алагда

коллективни атындан жүрек ыразылыгымы билдиргеге сюеме. Келир жыл станциябызда кыалган эски техниканы да алышыргыла умут этебиз, -дегенди Хасан Мамбетов.

Терк болушлук этиу машинаны бири миллион сом турады. Башында айтылганыча, ала терт жүз минг сом багыасы оборудование бла жалчыланындыла. Ол себептен адам не кыйын болумга тыоше да, анга заманында эм кереклисича себеплик этилирине ишеклик жокды.

Хар жаны бла да ёсюм эсленеди

Къабарты-Малкъарны статистика ведомствосуну тарихлерине кёре, быйыл эл мюлк предприятияла 27,1 миллиард сом багыасына продукция чыгаргандыла. Тууар эмда тауук этни (союлмаган ауурлукда) чыгарыу, озган жылны ал он айы бла тенгешдиргенде, 4,7 процентге көбөйип, 71,5 минг тоннага жетгенди. 370 минг тонна сют алынганды. Ол да сагынылган кезиуден эки

процентге аслам болганды.

«Аш-азык эмда жарашдыруучу бөлүмде предприятияла 12,1 миллиард сом багыасына товарла жибергенди. Мында да ёсюм иги болганды — 11,8 процент. Бу сфералада производствону индексина уа кёп кыалмай ончү процент болганды», - деп билдиргенди КЪМР-ни Эл мюлк министерствосуну пресс-службасындан.

Саугага - ийнек

Къабарты-Малкъарны Сабий фонду бардырган «Элде жашаган кёп сабийли юйюрге - ийнек» деген акцияны чеклеринде Лескен райондан Руслан бла Фарид Тарлоевлеге саугага ийнек берилгенди, деп билдиредиле башда сагынылган муниципалитетни пресс-службасындан.

Тарлоевлени юйюрлеринде алты сабий ёседи. Элде жашаганы арбазында сют берген мал болургыла кереклиги уа кимге да баям эди. Ол күн Сабий фонду башчысыны орунбасары

Людмила Архестова эмда Урук элени администрациясыны башчысы Каншоби Водахов, юйюрно алгышлап, мындан арысында да кыолайлары иги боллугун суйгенлерин айтхандыла.

Ийнекни юйюр кеси сайлайды. Ызы бла Фонд аны алагда сатып алады. Быллай жандаурулук иш биринчи туююлду. Бу жол да юйюр бла келишим этилген эди. Ала юч жылны ичинде малын сатаргыла эркин туююлдуле эм кереклисича ашын, сууун кеслери тапдырып туургула борчлудула.

Къабарты орам тюрленеди

Нальчикде Къабарты эм Кешюков атлы орамла бирге кюшулган жерде машинала тууруча жер ишлене турады. Келир заманда алайда переход да боллукту. «Ол Къабарты орамны реконструкциясы бла байламлы бардырылады.

Алгыракылада билдиргени-

бизча, аны баш жанында адамла юйюрлери бла келип солурча жер боллукту. Аны бла бирге биз барыбыз да суйген «Победа» кинотеатр да жангытыллыкды. Ары гинжи театр кечерикки», - деп билдиргенди бизге Нальчикни администрациясыны пресс-службасындан.

Айырмалы страховательни сайларыкдыла

РФ-ни Пенсия фонду «2014 жылны адамланы борчул халда пенсия страхование этиу жаны бла эм иги страхователи - 2014» деген бешинчи төрели Битеуросей конкурсну бардырады, деп билдиргенди аны Къабарты-Малкъарда бөлүмюню пресс-службасындан.

Анга Пенсия фонду ишчилерини урунуу пенсияларыны страхове эм накопительный кесеклерине төлеуени заманында, тыйгычсыз, толу өлчөмлери бла ётдюрген страховательле кыташдыла. Ала эсеплеу документлени жорукыла тийишлиликде жорютюрге, ишчилерин

эсепге салыргыла керекдиле. Андан тышында, алагда пенсия законодательствогыла бузуклук этгенди деп тарыгыула келгенлерине бла кыалганларына да кыаты кыараллыкды.

Конкурс кыралны битеу субъектлеринде терт категорияда бардырыллыкды: беш жүздөн аслам ишчилери болган бизнесменле, жүз - беш жүз ишчиси болган, жүздөн аз, эм талай ишчини тутхан энчи предпринимательле. Эм иги страховательле Пенсия фонду башчысы кыол салган сыйлы дипломла бла саугаланырыкдыла. Хорлаганланы тизмеси 2014 жылны май айында ачыккыларыкды.

Терк эм качеству

«ВымпелКом» компания («Билайн») бу күнледе Нальчикде 4G (LTE) сетвни ишлетип башлаганды. Бу технологияны юсюнден аны бла байламлы кыуанчлы халда бардырылган жыйылыуда компанияны КЪМР-де бөлүмюню коммерция жаны бла директору Азамат Нафадзоков айтханды.

4G - сотовый связны жангы технологиясыды. Аны хайыры бла Интернетни качеству бийик болады, ол кеси да, алгыда стандартла бла тенгешдиргенде (2G, 3G), бир ненча кереге терк ишлейди.

Бююнлюкде быллай связь Нальчикде барды, аны кыатында элзеге да жетеди. Жуук кезиуде 4G Прохладныйде бла Бахсанда да боллукту. 2016 жылда уа жангы технологияны битеу республиканы тииресинде хайырланыргыла онг чыгарыкды.

Керти сылтаула бла байламлы

Къабарты - Малкъарны Правительствосунда быйыл ючюнчү кварталда жашау этерге жетерик ахчаны эм аз өлчөми 6903 сомду деп тохташдырылганды. Ол кёрюмдону быйылны экинчи кварталында 253 сомга неда 3,5 процентге аз болганды. Ишлеген адамлагыла 7310 сомду, пенсиячылагыла - 5456-шар эм сабийлеге - 6862-шар сом.

«Сагынылган кёрюмдону ючюнчү кварталда тыошгени төрелиди. Ол шарт күз артында тирлик жыйылганы бла, тарта кетгеле бла жемшиле учу болганлары бла байламды», - деп билдиргенди КЪМР-ни урунуу эм социальный айнытуу министри Тюбейланы Альберт.

Материалланы басмагы
**КУЛЬЧАЛАНЫ Сулфия,
КУРДАНЛАНЫ Сулемен,
УЛБАШЛАНЫ Мурат**
хазырлагандыла.

Шимал Кавказ
кюн сайын

Инвесторланы кыошарык келишимле

РФ-ни Промторгуну министрствосуну башчысы Денис Мантуров бла Астрахань областы губернатору Александр Жилкин промышленность политикада эм сатыу-алыуда бирлешип ишлеуно юсюнден келишим этгенди. Регионланы биригип ишлеулерини юсюнден аллай документни кыабыл этиуге биринчи кере кыол салынганды, деп билдиргенди ТАСС-ны корреспондентине профильни министрствону секретары Татьяна Каримова.

Аны айтханына кёре, келишим инвесторланы келирлерине жангы онгла ачханды эм промышленность предприятияланы айнытууга кыралны жанындан болушлук алыргыла себеплик этгенди. Андан сора да, ол регионла эм тыш кыраллы байламлыккыны чеклеринде биригип ишлеуно кенгертирге себеплик этирикди.

Боллук курортга барган жолну ташландыргандыла

Адыгеяда Даховская станицадан бийик тау ёзендеги Лагонаки тызге барган жолну жангыртууно кесеге тамам этилгенди. Анда ол ат бла жангы курорт кыуар мурат барды. Аны юсюнден ТАСС-ны корреспондентине республиканы премьер-министри Мурат Кумпилов билдиргенди. Жолну жангыртуу ишле беш жыл мындан алда башланган эдиле.

«Юг России» деген целевой программаны чеклеринде бюджетден берилген 600 миллион сом хайырланылган эди. Болсада жолну жангыртуу ишле уа бытыр бошалгандыла, аны хатасындан кыурулуш ишлени бошаргыла регион бюджетден 48,1 миллион сомдан аслам ахча берилген эди. Алай бла жолну 4 километр узунлугу болган кесегин жангыргыла, 160 метр узунлугу болган кёпюрюно ишлерге эм озган жылны октябрини ахырында хайырланыргыла берирге онг тобылган эди.

Кыарачай-Черкесден
Кырымгы - автобусу бла

Кыарачай-Черкесни онучулары быйылны декабрь айындан башлап Кырым Республика бла транспорт байламлык кыуар муратлыдыла, деп билдиргенди ТАСС-ны корреспондентине туризминини министрствосуну башчысы Павел Селипетов. «Сёз Черкеск шахардан Ялтага барып-келип турлук рейсовый автобусну кыурууно юсюнден барамды», -дегенди ол.

Селипетову айтханына кёре, эки субъектени араларында транспорт байламлыкны кыуруу туристлени аслам сауда келиулерине себеплик этирикди. «Эки жаныны биригип ишлеуно юсюнден этилген, сентябрде кыабыл кёрюлген келишимде айтылганына кёре, «Сочи-2014» форумда сентябрде бизни республикабыз туризминини тири айнытыр муратлыды», -дегенди ол.

Шимал Осетияда «Мамисон»
комплекс сюерикдиле

«Архыз» эм «Эльбрус» курортланы ишлеу бошалгандан сора Шимал Осетияда «Мамисон» курортну ишлеу башлангыкды. Аны юсюнден РФ-ни Президентини Шимал-Кавказ федеральный округда полномочный келечиси Сергей Меликов билдиргенди. «Бир киши да ишни «Мамисон» бла тохтастырык туююлду. Мында бек иги кластер, жаралуу транспорт сеть, аэропорт бардыла, жолну жангыртуу Шимал Осетияга туристлени келиулерине себеплик этирикди», -дегенди ол.

Шимал Осетияда жайда, кышда да ишлеп турлук Битеусоюз турист-рекреация комплексини ишлеу 2013 жылда башланган эди. Жангы тау-лыжа курорт биринчи туристлени 2018 жылда алып башар деген оюм барды. Инфраструктураны кыурууга 2 миллиард чаклы бир сом кыоратылганды, ишле, кёп кыалмай, тамам этилгенди.

Аш-азыккыны фестивалы

Грозный шахарда «Кавказны татымы» деген ат бла аш-азыккыны биринчи фестивалы боллукту. Аны юсюнден ТАСС-ны корреспондентине Чеченин правительствосуну туризм жаны бла комитетини келечиси Хасан Габазов билдиргенди. «Фестиваль 7-8-чи декабрде «Коллизей» деген спорт-оюн комплексде бардырыллыкды. Анга Шимал-Кавказ федеральный округну битеу субъектлери эм Тау Артыны кыралларыны келечилери кыташырыкдыла», -дегенди Габазов.

Аны айтханына кёре, кыоноклагда деп кёрмюк кыраллыкды, анда ала кавказлы халкыны аш-азыккыларын ашап кёрлюкдуле, фестивалны республиканы туризм жаны бла комитети кыуарыкды.

Аш-азыккы фестиваль «Grozny Fashion Week-2014» деген моданы ыйгыны чеклеринде бардырыллыкды, анга Россияны эм тыш кыраллы жаш модельерле келидикди. Бу ишге 5 минг чаклы адам кыташырыкды, дейди.

ХАЛКЪЛА АРАЛЫ КОНФЕРЕНЦИЯ

Тинтиуле, белгисиз шартла, даулашла, оюмла

Баш кюн Москвада Россейни Илмула академиясында «Къарачай-малкъар халкъны жаратылганы, тарыхы, тили эм культурасы» деген халкъла аралы конференция кесини ишин башлаганды. Анга Россейни 20 регионундан эмда дуняяны 16 къыралындан юч жюзге жууук алим къатышханды, деп билдиргенде бизге конференцияны пресс-службасындан.

Пленар жыйылыну тарых илмуланы доктору, профессор Каракетланы Мурат бардырганды. Аны ача, РФ-ни Президентинде Къарачай-Черкеси толу эркинликке келечиси, бу республиканы правительствоосууну председателини орунбасары Батчаланы Борис КъЧР-ни Башчысы Темрезланы Рашитни конференцияга жыйылганлагъа алгыш сёзюн окъуганды.

Бу илму форумга жетишимли ишле тежеп, власть органланы келечилери, алимле да сөлөшгендиле. «Конференция тюрк халкъланы тарыхларын тинтиуде магъаналы атламды, - дегенди тарых илмуланы доктору Заур Гасанов. - Евразияны этносларыны орта ёмюрледе тарыхларына аталып «тёгерек столла», тюбешиле куураллыкдыла. Къарачай-малкъар халкъны тарыхына жангы кёздэн квараргъа, тюрк миллетлини эрттегили жашауларын ачыкларгъа онгубуз боллукъду. Аны бла бирге уа скифлени историясын тохташдырыу энчи магъаналыды. Быллай онг арт жылланы ичинде биринчи кере бериледи. Конференция бийик илму даражада къуралганды. Мындан ары да быллай формула бардырылырла, деп ушанама».

Къазакстанны ЮНЕСКО-да дайым да ишлеген келечиси Олжас Сулейменов а «къарачайлыла-малкъарлыла» деген термин политика сёзюкледде аз тюбегенин чертгенди. Алай сталинчи репрессияланы сынагъан эмда ётген, бир биринден айырылып жашагъан халкъны Илмула академияда бирге жыйылыргъа, бирирге къолундан келгенин иги шартха санагъанды.

Илму жыйылыну экинчи кюннде, 25-чи ноябрьде, тюрлю-тюрлю темалагъа «тёгерек столла» бардырылгандыла. Алагъа къатышханланы, докладла этгенден сора да, бир бирлерине сорула берирге, сюзюлген вопросланы юслеринден кеслерини оюмларын айтыргъа да онглары болганды.

«Тюрк тилле: тарых эмда бююнлюкде болумлары» деген темагъа «тёгерек столда» уа къарачай-малкъар эм тюрк лингвистикада магъаналы вопросла тинтилгендиле. Аны профессорла Исмаил Доган (Тюрк), Алийланы Тамара (КъЧР), Кетенчиланы Мусса (КъМР) бардыргандыла.

Къарачай-малкъар тилде «р-л-дж» харфланы алышынуларына энчи эс бурулганды. Ол бурун булгар кезиуден келгени белгиленгенди. Тюркден профессор, филология илмуланы доктору Исмаил Доган хазар эм къарачай тиллини тинтип, алада бир бирлерине ушагъан шартланы ачыклагъанды.

Литературалы къарачай-малкъар тилни шёндюю болуму, аны бююнлюкюю проблемаларына да аслам эс бурулганды. Алимле лингвистика проблемала бла бирге ана тилде сөлөшгенле хар кюн тюбеген чырмаулары, тилге школда окъутуу бла байламлы вопросланы да кётюргендиле.

Битеу да бирге бу секцияда тюрк лингвистикадан 30 магъаналы доклад окъулганды. Алимле илму жаны бла байламлыкъла тюркютюрге кереклисини, къарачай-малкъар тилни тарыхыны, тюрк тиллини айнытыуу амалларыны юслеринден айтхандыла. Аны бла бирге уа Интернетде тюрк тилли халкъланы бириктирилк, бир бирлери бла сөлөширча, байламлыкъла бююнлюк мадарла этилирге кереклиси да чертилгенди.

РФ-ни Илмула академиясыны Къзыл залында къуралгъан «тёгерек столда»

уа «Древние народы Великой степи и их роль в формировании историко-этнографического облика Евразии» деген темагъа къаралганды. Аны тарых илмуланы кандидаты Аликбер Аликберов эм тарых илмуланы доктору Заур Гасанов бардыргандыла. Анда бурун халкъланы тарыхларыны энчиликлери сюзюлгендиле, ол санда скифлени, киммерийлени, сарматланы, хуннланы, гуннланы. Алимле биринчиле кёп миллетли эмда кёп динли тайпа болгъанларын айтып, анга шагъатха илму шартла келтиргендиле. Сёз ючюн, скифлени тейрилери атларын иран эм тюрк тилле бла тенгешдирип, магъаналарыны бирликлерин тинтгендиле.

Тюрк халкъланы тарых эсгертелерине, ол санда рун алфавитини къуралуууу тарыхына, ол скандинав халкъланы жазыуларына ушагъанын сюзюге жораланганды

Уфук Тохчук (Таукул).

илму ишле да кёрюзюлгендиле. Алай алимлени асламы харфланы жазыулары бирге ушагъанлыкъгъа, аланы араларында байламлыкъла болмагъанларын чертгендиле. Ушашлыкъла уа жазыула ташлада этилгенлери бла байламлыдыла. Скандинав эм рун жазыула, хар бири кеси аллына жаратылып, энчи айныгъанлары уа тарыхда тохташхан оюмду.

Кючюнчю семинар «Къарачай-малкъар литература» деген темагъа аталганды. КъМР-ден, КъЧР-ден, Къазакстандан, Узбекистандан, Азербайджандан, Къыргызстандан, Грузиядан, Тюркден, Норвегиядан алимле адабиятны тарыхыны, бююнлюк проблемаланы кётюргендиле. Жыйылгъанла Тюркде Сельджук университетни радио эм телевидение факультетини директору, доцент, илмуланы доктору Нурулла Табакчини докладдына энчи бюсюрегендиле. Ол «Къарачай жазыула туугъан журтларындан узакъда» деген тинтиуу тыш къыраллагъа кёчюп кетген жазыучулары къадарларына жоралагъанды.

Бир авторну юлгюсонде, ол Кавказлы деген псевдоним бла жазганды, халкъны терс аманлауу тохташганды, аны ариу атын къайтарыргъа онг болгъанын кёрюзгенди. Докладчы оюм этгенича, «...1947, 1949 жыллада Тюркде Кавказлы деген ат бла басмалангъан жазыучуу къадары сынауладан, къыйынлыкъладан толу эди. Аны кесини жашауу кинодан, романладан башха тойюлдю».

«Политика-право культура эм социальный байламлыкъла» деген тюбешиле уа тарыхчыла бла бирге юристле, филологла да къатышхандыла. Ала Къарачайда эмда саулай Кавказда болгъан социокультура тюрлюилени сюзюгендиле. Анда филология илмуланы доктору Малкъондуланы Хамит, философия илмуланы доктору, РАНХиГС-ны профессору Елена Полканинова эм башхала докладла этгендиле. Бу секцияда илму даулашла бююнлюк къаты болгандыла. Анга къатышханла кёллеринде болгъанын жашырмай айтхандыла, учунуп, къызып сөлөшгендиле. Аны да ангыларча эди.

Батчаланы Борис бла Александр Акоюн.

Жыйылууда политика эмда право бла байламлы энчи магъаналы вопрослагъа къаралганды, ол санда жер реформа кавказ халкъланы жашауларына къаллай тюрлюиле келтиргенини, Север Кавказны Россейни политикасында жерини юслеринден.

Академияны Жашил залында «Этнография и обрядово-культурная жизнь» деген тема сюзюлгенди. Алимле бурунгу ата-бабаларыбызны дин төрелерини, жашау турмушларыны, адетлерини юслеринден илму тинтиуде жазыргандыла, ол санда кийиз согуу, къурман малны этин юлешуу төрелени энчиликлерин аныгъатхандыла. История илмуланы кандидаты Ахматланы Мариям къарачайлыланы бла малкъарлыланы жашауларында от къаллай магъананы тутханыны юсюнден доклад этгенди. «Малкъарда отну кёзлери,

санда челкан –лебединлиге. Бююнлюкде уа бу халкъны саы жалаанда 1031 адамды. Илму ишледе кърым татарлыланы юйлерини архитектураларына, XIX-XX ёмюрледе Кърымда тишируланы жамауат ишге къатышыуларына аталгъан илму ишле кёрюзюлгендиле.

Ол кюн дагъыда «Фольклор, нарт эпос эм искусство» деген темагъа «тёгерек стол» да къуралганды. Аны филология илмуланы кандидаты Хаджиланы Танзила, профессорла Абдулхаким Аджиев, Гюрбюз Акташ эмда Лилия Вишневская, Норвегиядан жазыучу Эрлинг Киттелсен бардыргандыла. Анда къарачай-малкъар-къумукъ халкъ чыгармачылыкъда бирге ушашлыкъланы юслеринден барганды сёз.

тили, аузу болгъаныны юсюнден нарт сёзле бююн да бююнлюкледиле», - деп чертгенди ол.

«Тёгерек столда» Дагъыстандан, Север Осетия-Аланиядан алимле да сөлөшгендиле. Кюшончу халкъланы адет-төрелерини тенгешдиргенде, аланы арасында бирчалыкъла аслам болгъанлары ачыкъланганды. Ол а кавказ халкъланы жуу-укълукларына шагъатлыкъ этеди, деген оюмгъа келгендиле алимле.

Тюркден алим, тюрк халкъланы фольклорларын тинтиуу бла бюрешген Нильгюн Айдын къарачай-малкъар мухажирле (Кавказ урушун кезиуде Тюркге кёчгенле) сакълагъан адет - төреле шёндюю къарачай-малкъар жамауатда бююнлюклеринде, тас болгъанларына эс бурганды.

Конференцияны ючюнчю кюннде, 26-чы ноябрьде, төрт секция ишлегенди. «Шимал Кавказны эмда Кърымны тюрк халкълары (азербайджанлыла, къаралимиле, къарачай-малкъарлыла, кърым татарлыла, къумукълула, ногъайлыла, туркменлиле, тюрк тилли армянлыла)» деген секцияда 30 доклад кёрюзюлгенди. Аланы бир къаууму Алтай крайны аз санлы халкъларына аталгандыла, ол

Алимле Исландияны бурун халкъларыны «Старшая Эдда» эпосу бла Со-срукъну юсюнден тауруланы тенгешдирип, Эдданы халкъны бла нартланы бирге ушашлыкъларын сюзгенди. Нарт Дебетни Иудеяны патчахы Давид бла тенгешдирюге аталгъан докладла да болгъандыла. Анда бирчалыкъла кёп болгъанларын чертип, алимле къарачай-малкъар халкъны тарыхында хазар шартланы терен сюзюрге кереклисин чертгендиле.

Докладладан биринде уа къыл кюбуз неден этилгени, аны Евразияны халкъларыны музыка инструментлерини арасында жери тинтилгенди. «Тёгерек столну» ишине къатышханла тюрк халкъланы жашауларында бююнлюк къаллай магъананы тутханын, анга табынууу, халкъда бу жыртхыч жаныуарга этилген юрметни, аны бла байламлы фольклор чыгармаланы юсюнден илму ишлеге да тынгылагъандыла. Семинарны бардыргъанла, докладланы магъаналыкъларын чертип, илмугъа фахмулу жаш алимле къошулгъанларын иги шартха санагъандыла.

Конференцияны ахыр кюнню юсюнден дагъыда билдирликбиз.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

30-чу НОЯБРЬ – АНАНЫ ХАЛКЪЛА АРАЛЫ КЮНЮ

«Сабийле хар юйню ахшы умутлаган, жарыкълыкъдан толтурадыла»

Ахматланы Нюржан, Гергьокъланы Мухамедни къызы, республикалы клиника сабий больницада отуз юч жыл хирургия бёлюмю медсестрасы болуп ишлейди. Беш къызы анасы, юч туудукъну уа ыннасыды.

– Нюржан, сизни медицинаны сайлаганыгызга ыразы болгъанмы эдиле атагыз-анагыз, жууукъла-тенгле?

– Угъай, болмагъандыла, алай мен да сайлаууму торлендирмеген эдим. Медицина училищени бошай тургъанымда, сабий больницага практикага жибердиле. Ол заманда хирургия бёлюмге башчылык Альфред Вильгельмович Егеръ эте эди. Ол практикандан сора: «Сен мында ишлерге керексе», – деп, мен сёз да айтырчы, документлерими жарашдырып къояды.

Отуз юч жылны бир жерде ишлейме, жалаңда бир кюн ишге бармай къалыр эдим деп эринменге. Къар, жауун жаусун, жылы, суукъ болсун, башха туйюлдо, къууанып барама ары.

– Сиз не жумуш тамамлайсыз больницада?

– Операцияладан сора къыйналып тургъан сабийчиклеге къарайма. Бир-бирлери бизге дери реанимацияда да турадыла. Айла бла багъылгъан балала боладыла. Алага жалаңда укол этгенден, капельницада салгъандан сора да, ариу сёз да айтырга, кёллендирирге да керекди.

– Отурлу, сууап иш бла кюрешгенгиз баямды. Алай беш сабийигизни ким ёсдоргенди? Огъесе, жаннетли болсуна, къыйын анагыз Эзам, къыйын атагыз Сулейманмы болушандыла сизге? Алай эсе уа, баш иегиз Салих: «Къартланы къыйнама, кесинг къара балагага», – деп тырман этмейми эди?

– Мен бу юйге келин болуп келгенимден сора къыйын атам – он-тёрт, къыйын анам а онжетти жыл жашагъандыла. Бек сийгенлерим алай адамлары къоламына тошсонле! Зухура бла Зульфия эгиледиле, ала туугъандан сора экиси да эки бешикни тебиретиучо эдиле. Манга сабийлени ауурлуқлары таянмагъанды.

Къыйын атам ауругъанында, мен, ишден чыгып, анга къарарга умут этеме. Ол заманда

Салих бла Нюржан.

къыйын анам: «Жумушунгу къорыкъ туйюлсе, сууап ишди, адамлага болушаса. Алаха шукур, юйюбюз сабийледен толуду, бир кюн болмаса да, башха кюн этген игилигинг алага къайтыр», – деген эди.

– Сабийлени аталары Салих, жаннетли болсун, жашаудан замансыз кетгенди – элли беш жылды. Ол сизге, баям, бек къыйын кезиу болур эди?

– Кесим къалдым, не этейим деп, абызырамагъан эдим: сабийлени – юйлери, ынналары, аппалары, аналары... Алай кесине уа кюйгенди жюрегим, жашлай кетгенине. Адамны башын ачыу басса, ауруп къалады, мен да къыйналгъан эдим. Къыйын анам а ол заманда: «Санга бир зат болмасын анос, мен ёлейим», – деген эди.

– Салих а беш къыздан бири жаш болса сюерик болур эди?

– Жашагъан къадарыбызда алай бир сёз айтмагъанды. Жууукъларыбызны бек къаты жюрютгенди. Бир жол сабийлери болмагъан кесибизни адамларыбыз келип: «Беш къыздан бирин бизге бер, биз бир от жагъаны, бир юйюно адамларыбыз», – дейдиле. Бир минутта да сагыш этмей, арха бурулуп: «Мени артыкъ къызым жокуду», – деп къойгъанды. Мен да аны оноун тюзге санагъан эдим. Беш угъай, ону болса да, адам аладан бирин жуугуна къалай берликди, ол жер башында бек иги адам эсе да?

– Сабийлени аталары, ынналары, аппалары сау болгъан чакъланы тансыкълай болурсуз, баям...

– Мен угъай, сабийле да тансыкълайдыла ол насыпы кезиу юйюбно.

Биз да бек къуанабыз, ол уста-лыгында алай бийик даражага жетишгенине.

Асият а ЭВМ-ни операторуду, Зухура «Мегафон» арада ишлейди, Зульфия Музыка театра дождество-постановочный бёлюмю башчысыды, Мариям а школу быйыл бошарыкъды, Москвада финансла эм экономика академияга барырга деп турады.

Жарсыугъа, къызладан бири да медицинаны сайламагъанды, энди туудукъларгады ышаныу. Больницаны жашауун жалаңда анда ишлеген адам биледи толуснай. Саусуз сабийлени аягы юслерине салыр ююн, къалай бир кюч-къарыу кетеди.

ри неврология бёлюмге чыгъадыла. Дежурствода болгъанымда, бир жаш, келип: «Эсигиздемиди, сиз мени бир талай айны къалай бакъгъан эдигиз. Мен къурда: «Нюржан салсын манга капельница», – деучо эдим. Сау болугъуз, сизге жюрек ырызлыгымы билдирирге сөөме», – дейди. Мени неврология бёлюмден къарап кёргенди да, сау бол дер ююн келген кёреме.

– Нюржан, жашауда бек уллу магъанасы не затны болгъан сунасыз?

– Суюмеклики. Суюмесенг, ишинги да эталыкъ туйюлсе, сабийле да ёсдоралыкъ туйюлсе.

– Суюмеклик – ол игиди, алай юйюр жашауун къуар ююн,

но. Ууакъ болгъанларында, сары киштигибиз бла ойнай турганлай, бири бирине: «Ыннаны киштигине нек урушаса, ол анга ыразы боллукъ туйюл эди», – дейди. Сабийле бир затны да унутмайдыла.

– Сизни усталыгызгызны сайлагъан бармыды къызланы араларында?

– Угъай, жокуду. Тамата Халимат школда бир тёрт алмай окугъанды. Аны бошагъанлай ол Котовскийни школуна тигерге, бичерге юйренирге барырга умут этгенни эшитгенлеринде, устазлары сейир этген эдиле. Халимат а алага: «Ишлерин эте билген адамла не заманда да сыйлы адамладыла», – дегенди.

Ызы бла Дизайны колледжин, университетни да бошагъанды. Шёндю уа Москвада «Дизайны инглиз бийик школу» деген окуу юйде ёсдоре турады билимин. Ол кён кёрмюге къатышханды, моданы дунясында жашайды.

Эсимдеди, бир жол онючлыкълыкъ къызчыкъны келтиредиле, ол къаядан кетген эди, сынмагъан жери жоку. Сабанчыланы Халим операциядан сора анга алты ай къарагъанды. Битеу больницада ишлегенле ёллюкдо дегенде, ол а сау боллукъду дей эди.

Кертиси бла да ол аны сау этген эди. Къызчыкъны чыгъаргъанда, битеу тукъуму келген эди больницага. Тууар союп, уллу байрам да къурагъандыла. Кён жыл озгъандан сора, ишден чыгып келгенлей, бир къыз: «Кюнюгюз ахшы болсун, Нюржан! Къалайсыз, аякъларыгыз ауруучу эдиле да, энди уа иги болгъанмыдыла?» – дейди. Иги ышанлап къарайма да бетине, таниймакъ къызчыкъны. Ола, сау къалыкъ, Халимин кёре келген эди больницага.

Алгъаракъда да бир сейир иш болгъанды. Больницада бизни хирургия бёлюмюбно терезеле-

Солдан оннга: Асият, Зухура, Зульфия, Халимат, Мариям.

– адамлага жууукъларыны – тенглерини болушукълары да керек болады. Сизни юйюрюгюзню къуралыуна жууукъла къатышханмы эдиле?

– Мени атам больницага тошеди да, мен анга аш элтип, кюн сайын больницага бара эдим. Ол палатада Гайыланы Хабибуллаха операция этилгенден сора экиге айланган къарындашы Салих къарай эди. Анга Хабибуллах: «Эс бур бу къызга», – деген эди.

Кёресиз да! Жууукъла-тенгле оноугъа къатышсала, жашлагъа-къызлага юйленирге болушсала, миллетибизни саны да ёсер эди.

Айхай. Анабын кюнюнде хар журтта да сабийле кён болсуна деп алгъыш этеме. Ала хар юйюно да ахшы умутладан, жарыкълыкъдан толтурадыла.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

ТУРИЗМ

Алыкъа киши да танымагъан Абхазия

Север-Кавказ регионда, Юг Осетияда, Абхазияда да туристлени кеслерине тартхан кён ариу жерле бардыла. Аладан бирини юсонден бизге «Горная Абхазия» проектин автору Тенгиз Тарба билдиргенди. «Биз, бир къауум жаш адам болуп, команда къурагъанбыз, бирге ишлегени тёрт жыл болады. Алай бир заманы ичинде отуз эки экспедицияда баргъанбыз, тау жолла бла жауу 750 километрини къыдыргъанбыз. Къабарты-Малкъарны да кён жерлеринде болгъанбыз. Экспедицияда айланган конлерибиз жюз алтымышка жетгендиле», – дегенди ол.

Тенгиз бусагъатда кезиу башламчылыкъларын жашауда бардырырга хазырлангъанларын да айтханды. Ол битеу Кавказга да жарарыкъ россей-абхаз проекти. «Анга «Тау Абхазия. Жылны кезиулери» деп атагъанбыз. Бизни муратыбыз – республикабизни тауларыны тамашалыкъларыны не къадар кён адамга билдирюю, дагыда табийгъатны аламатлыгын сакъларга кереклисине тошондюрюю.

Абхазияны тау жерлери – ол керти окуна сейирлик дуняды, анга цивилизация жетмегенди, ол кесини тазалыгы эмда ёхтемлиги бла айырмалыды. Таула, ала мат агъачла, альпий жайлыкъла, чокъуракъ черекле, чучхурла, кёлле – ма ол тамашалыкъла бизни къатыбыздадыла», – дегенди жаш.

Ол билдиргенге кёре, турист маршрутла бардыла, алай ала артыкъ кён туйюлдюле. Асламлага Абхазияны таулары алыкъа белгисиздиле. «Биз Совет Союзу жылларында алгыннгы тау маршрутланы къайтарып, жангыларын, алыкъа да бир киши да кёрмегенлерин, бармагъанларын ачыкъларга мурат этебиз», – дейди Тенгиз.

Ол проектге кёре, 2015 жылны къышында, жаз башында, жайында эм кюз артында да аны командасы Абхазияны тау районларына атла бла, жауу да жолоучулукъга чыгарыгъын айтып, хунерли жаш къыш экспедицияланы энчи белгилейди. Аланы хар бири да онушар конлюкледиле. Команда верто-

лёт бла Абхазияны къыйын тау районладан биринде тошерди. Анда къарны теренлиги сегиз метрге дери жетеди. Бир-бир жерлеге адам аягы окуна басмагъанды.

– Сиз а бизни жолоучулугъубуз къалай баргъанына Интернетде къарарга боллукъсуз. Дагыда биз жолоучулукъларыбызны кезиулеринде алгъан суратларыбызны да басмаларыкъбыз, алай эсе уа, сиз Абхазияны тауларыны ариулукъларын биринчиле болуп кёрюрге боллукъсуз», – дейди Тенгиз, ышара.

Арта къайтханлардан сора уа ала кёргенлерини, эшитгенлерини юсонден жарырга мурат этдиле.

– Биз, – дегенди ахырында ол, – проектибизге къошарча шуёхла излейбиз. Кавказ халкъланы асламысы таула этеклеринде жашайдыла. Къабарты-Малкъарда, Мажар Осетия-Аланияда, Къарачай-Черкесде, Чечен, Ингуш, Дагыстан республикалада айтхылыкълар таула бардыла. Ма аладан жаш адамла кеслерини турист

маршрутларыны юслеринден шартла бла бизге къошулурга боллукъдула. Алай бла кесигизни республикагызны айтат жерлерини юслеринден кёлпеге билдирирге, тауларыгызны тамашалыкъларын суратла бла да кёрюзюрге къошакъ онг чыгарыкъды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият. СУРАТДА: Тенгиз Тарба.

Кёрмюч

Жашауға сүймеклиги
чырмаулары хорлағанды

Бу кюнледе КъМР-ни Культура фондунда художник Олег Поповну энчи кёрмючю ачылганды. Суратчы Тольяттиде 1962 жылда тууганды. Сегизжыллык жашчыклай атасы-анасы бла бирге Моздокка кёчюп, бюгонлюкге дери анда жашайды. Ол, художестволу шолкуну да тауусуп, бийик билим алганындан сора журналист болуп ишлегенди. Алай къадар аны аймаганды, башха ызга бурганды.

Иш кёллю жашны, жетишимли журналистни жашауу жарык учуула бла ахшы муратпадан толу эди. Алай 2003 жылда Олег Викторович, сырт

чырмау этмезча энчи къол къап киеди.

Аны Россейни шахарларында бир талай энчи кёрмючю къуралганды, ол культура бла

соегин ачытып, төшек болганды. Жылла бла арымай - талмай гимнастика этгени, жарык кёллюлюгю, сүймеклиги аны жашауға къайтарганды.

Ызы бла ол, художестволу шолкуну да тауусуп, бийик билим алганындан сора журналист болуп ишлегенди. Алай къадар аны аймаганды, башха ызга бурганды.

искусство жаны бла къуралган халкъла аралы фестивалыны лауреатыды. Дипломлары бла сыйлы грамоталарыны санын а айтыр кереклиси окъуна жокъду, ала бек кёпдюле.

Бюгонлюкде да художник, бу сейир амалны хайырлангып, жетишимли ишлейди. Анга шагъатлыкны биз ол кюн жокълаган кёрмючдеги айбат чыгъармалары да этдиле. Ала-

Владимир Вороков сёлешеди.

Темирканов, Нальчик шахар округну жамаатыны социальный жаны бла жарысуларына къараган араны таматасыны орунбасары Антонина Наумова, художник Анатолий Жиллов да ачыкълагандыла.

Владимир Вороков а Олег Викторовични Культура фондуну сыйлы грамотасы бла сауыалаганды. Сора, Поповча телефон бла сёлешип, республиканы культура министри Мухадин Кумаховну атындан алгъышлаганды, Мухадин Лялушевич аны бир къауум ишин декабрьде Нальчикде бардырыллык сакъатлыклары болгъан суратчылары кёрмючлерине къошарга сыйгенин да билдиргенди. Ол анга угъай деменгенди.

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат.
Суратла авторнудула.

Редакцияга писъмо

Болушлукъ излейбиз

Багъалы редакция!
Биз, Герпегеж элде жашагъанла, сизден болушлукъ излеп жазабыз. Жаз башында, май айда, къаты жауунлада окъуучула шолкъла баргъан кёпюрно суу алып кетген эди. Элчиле аны адам ётерча этгендиле.

Комиссия келгенде, ала сабийле жай солугъа чыкъсала, жангы кёпюр салыныр деп ышандыргандыла. Алай андан бери анга киши къарамаганды. Жанлары оюлуп барадыла. Къышда аны юсо бла жюриюген бек къоркъуулду. Бир адам ачыгъынчы, болушугъыз.

Созайланы Фатимат, Бёзюланы Магомед, Кючмезланы Ахуазин, Биттирланы Азрет.

ТУТУШУУ

Ал раундга окъуна

Грозный шахарда «Колизей» деген спорткомплексде къатыш тутушудан АСВ-11 (AbsoluteChampionshipSerkut) деген халкъла аралы турнирге онеки аскер клубну келечилери къатышандыла.

Аны биринчи кюнунде бизни жерлешибиз, «FightspiritTeam» клубну келечиси Али Багов биринчи раундда болгарлы спортчу Георги Стояновну хорлаганды.

Анга 24 жыл болады, ол джуджитсудан дуняны - эки, Россейни төрт кере чемпиону болганды.

ДАДУЛАНЫ Мадина.

Барыу

Бахсанчы
школчула - Бесланда

Мындан алгъаракълада Бахсан шахарны орта билим берген экинчи эмда бешинчи номерли орта школларыны окъуучулары Бесланда болуп къайтхандыла. Ала 2004 жылда терактны кезиунде оюлган биринчи номерли школда эм «Мёлеклени шахары»

деген мемориал къабырлада болгандыла. Бахсанчы сабийле жау чыракъланы жандырып салгандыла эмда террористлени къолларындан жоюлганланы бир минутну шош туруу бла эсгергендиле.

- Беслан, жаланда уллу аза-

плыкны эм ёлчемсиз ачыу сынагъан сабийлени бла атааналаны белгиси болуп къалмай, террористлеге къажуу сюелген жигитлики сейирлик юлгюсюдю, - деп чертгенди бизни бла ушагъында Бахсан шахарны администрациясыны жаш тёлю политика, культура эмда спорт бёлюмюню таматасы Алёна Берханова.

Бесланда болуу ол районда «Жаш тёлю мамырлыкъ ючюн

эм террорга къажуу» деген ат бла бардырылган айлыкны чегинде ахыр мероприятие болганды. Быллай эсгеруу тубешиуле, «тёгерек столла» къурау Бахсан шахарны битеу орта билим берген школларында, культура учрежденияларында, спорт эмда жаш тёлю аралада бардырылгандыла.

СУРАТЛАДА: бахсанчы окъуучула Бесланы биринчи номерли школунда.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ ЖАМАЛ

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

БЕПШАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары)
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жуаулы секретарь)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (жамауат-политика бёлюмюню таматасы)
САРАККУЛАНЫ Асият (культура бёлюмюню таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жуаулы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чу июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини компьютер службысы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-чу типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагъатда къол салында. 20.00 сагъатда къол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГАНЛА:

Кульналаны Зульфия-дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жуаулы секретарыны орунбасары
Зезаланы Лида - (1,2,3,4-чу бетле),
Бийчеккудуны Жаннета (5,6,7,8-чи бетле) - корректорла.
Тиражи 2130 экз. Заказ № 2300

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru